

ASOCIJACIJA PROSTORNIH PLANERA SRBIJE
UNIVERZITET U BEOGRADU - GEOGRAFSKI FAKULTET

PLANSKA I
NORMATIVNA
ZAŠTITA
PROSTORA I
ŽIVOTNE
SREDINE

UREDNICI
DR DEJAN FILIPOVIĆ
DR VELIMIR ŠEĆEROV
DR SLAVOLJUB DRAGIĆEVIĆ
DR ZORAN RADOŠAVLJEVIĆ

**ASOCIJACIJA PROSTORNIH PLANERA SRBIJE
UNIVERZITET U BEOGRADU - GEOGRAFSKI FAKULTET**

uz podršku

Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja
Pokrajinskog sekretarijata za urbanizam i zaštitu životne sredine

organizuju

deveti naučno-stručni skup
sa međunarodnim učešćem

**PLANSKA I NORMATIVNA
ZAŠTITA PROSTORA
I ŽIVOTNE SREDINE**

Zbornik radova

Urednici:
Dr Dejan Filipović
Dr Velimir Šećerov
Dr Slavoljub Dragičević
Dr Zoran Radosavljević

Beograd, maj 2017.

**ASOCIJACIJA PROSTORNIH PLANERA SRBIJE
UNIVERZITET U BEOGRADU - GEOGRAFSKI FAKULTET**

Izdavač:

Asocijacija prostornih planera Srbije
Univerzitet u Beogradu - Geografski fakultet

Za izdavača:

Dr Zoran Radosavljević
Dr Dejan Filipović

Urednici:

Dr Dejan Filipović
Dr Velimir Šećerov
Dr Slavoljub Dragičević
Dr Zoran Radosavljević

Tehnički urednik:

Msr Milan Radović

Priprema i dizajn korica:

Mr Aleksandra Gojšina-Vukelić
Msr Milan Radović

Štampa:

„Grafika Galeb“ - Niš

Tiraž:

300 primeraka

Beograd, maj 2017.

Publikovanje zbornika radova finansijski pomoglo:

Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije

Prikazani radovi učesnika sa Geografskog fakulteta Univerziteta u Beogradu deo su rezultata istraživanja na naučno-istraživačkim projektima pod brojevima 173038, 176008, 176017, 179035, 43007, 47006, 37010 koje finansira Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja RS.

Napomena: Referati su štampani u obliku autorskih originala. Stavovi izneti u objavljenim radovima ne izražavaju stavove Urednika Zbornika i Organizatora skupa. Autori preuzimaju pravnu i moralnu odgovornost za ideje iznete u svojim radovima. Izdavač neće snositi nikakvu odgovornost u slučaju ispostavljanja bilo kakvih zahteva za naknadu štete.

PROGRAMSKI ODBORI SKUPA

KOORDINATORI:

Dr Dejan Filipović, Univerzitet u Beogradu – Geografski fakultet
Dr Velimir Šečerov, Univerzitet u Beogradu – Geografski fakultet
Dr Zoran Radosavljević, predsednik APPS, Ministarstvo građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture

POČASNI ODBOR:

Mr Mladen Šarčević, Ministar prosvete, nauke i tehnološkog razvoja
Dr Zorana Z. Mihajlović, Ministarka građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture
Branislav Nedimović, Ministar poljoprivrede i zaštite životne sredine
Vladimir Galić, Pokrajinski sekretar za urbanizam i zaštitu životne sredine
Dr Dejan Filipović, dekan, Univerzitet u Beogradu – Geografski fakultet
Dr Bogdan Laban, gradonačelnik Subotice

NAUČNI ODBOR:

Dr Slavoljub Dragičević, Univerzitet u Beogradu – Geografski fakultet – predsednik
Dr Dejan Đorđević, Univerzitet u Beogradu – Geografski fakultet
Dr Miroslav Milinčić, Univerzitet u Beogradu – Geografski fakultet
Dr Toša Ninkov, Univerzitet u Novom Sadu – Fakultet tehničkih nauka
Dr Ivan Ratkaj, Univerzitet u Beogradu – Geografski fakultet
Dr Stevan Savić, Univerzitet u Novom Sadu – Prirodno-matematički fakultet
Dr Sanja Stojković, Univerzitet u Beogradu – Geografski fakultet
Dr Snežana Đurđić, Univerzitet u Beogradu – Geografski fakultet
Dr Nevena Vasiljević, Univerzitet u Beogradu – Šumarski fakultet
Dr Wolfgang Fischer, Karl-Franzens University of Graz, Austrija
Dr Emilija Manić, Univerzitet u Beogradu – Ekonomski fakultet
Dr Milan Topić, Montanuniversität Leoben, Austrija
Dr Aleksandra Đukić, Univerzitet u Beogradu – Arhitektonski fakultet
Dr Igor Jokanović, Univerzitet u Novom Sadu – Građevinski fakultet Subotica
Dr Marko Krevs, Faculty of Arts, Slovenija
Igor Kyselka, Masaryk University, Češka

ORGANIZACIONI ODBOR:

Msr Miroslav Marić, APPS – predsednik
Msr Milan Radović, Univerzitet u Beogradu – Geografski fakultet
Dragoslav Pavlović, APPS
Dr Dejan S. Đorđević, APPS
Mr Zoran Stipić, FESTENGINEERING, Subotice
Msr Branko Protić, Univerzitet u Beogradu – Geografski fakultet
Marina Stamenković, Univerzitet u Beogradu – Geografski fakultet
Dušan Momčilović, APPS

PLENUMSKI RADOVI

POLAZIŠTA ZA NOVU NACIONALNU POLITIKU ODRŽIVOG I INTEGRALNOG URBANOG RAZVOJA U REPUBLICI SRBIJI	15
Zoran Radosavljević, Ratka Čolić, Đorđe Milić, Harald Mueller, Siniša Trkulja	

INTEGRALNI PRISTUP ZAŠTITI ŠUMSKIH EKOSISTEMA U SRBIJI U CILJU BLAGOVREMENE ADAPTACIJE NA KLIMATSKE PROMENE	25
Ljiljana Brašanac-Bosanac, Tatjana Ćirković-Mitrović, Dejan Filipović, Ljubinko Rakonjac, Aleksandar Lučić	

PRISTUP OČUVANJU PRIRODNIH STANIŠTA U SISTEMU ZAŠTITE PRIRODE SRBIJE	33
Snežana Đurđić	

PROSTORNI PLANOWI I KONTAMINIRANE LOKACIJE U REPUBLICI SRBIJI	41
Dragana Vidojević, Nemanja Jevtić	

POSTULATI O VODI, ZAŠTITA I PLANIRANJE ŽIVOTNE SREDINE	51
Stevan M. Stanković	

STANDARDIZACIJA U OBLASTI DIGITALNIH GEOGRAFSKIH INFORMACIJA ZA POTREBE ZAŠTITE ŽIVOTNE SREDINE	65
Sanja Stojković, Nemanja Vagić	

PRIMJENA GIS-A U FORMIRANJU TIPOVA ISKORIŠTAVANJA ZEMLJIŠTA KAO PODRŠKA RURALNOM PLANIRANJU	77
Marko Ivanišević, Davorin Bajić	

KONTINUALNO PLANIRANJE PODRUČJA FRUŠKE GORE	85
Tanja Topo, Nataša Simičić, Dragana Dunčić, Svjetlana Reko	

PRAVNI, INSTITUCIONALNI I METODOLOŠKI OKVIR ZAŠTITE PROSTORA I ŽIVOTNE SREDINE

KONVENCIJA O SARADNJI NA ZAŠTITI I ODRŽIVOM KORIŠĆENJU REKE DUNAV	97
Vesna Zlatanović-Tomašević	

INSTRUMENTI UPRAVLJANJA URBANIM RAZVOJEM U NOVOM LEGALNOM OKVIRU	105
Ratka Čolić, Danijela Milovanović Rodić, Marija Maruna	

FUNKCIONALNO URBANI REGION KAO OSNOV PLANSKE ORGANIZACIJE PROSTORA REPUBLIKE SRBIJE	113
Marija Jeftić	

STRATEGIJE I POLITIKE EVROPSKE UNIJE U OBLASTI ZAŠTITE ŽIVOTNE SREDINE I UPRAVLJANJA OTPADOM	121
Nikola Ristić, Dušan Šljivančanin	

Sadržaj

U SUSRET CILJEVIMA ODRŽIVOG RAZVOJA - NOVI IZVORI PODATAKA ZA PRAĆENJE REALIZACIJE	127
Natalija Mirić	
INDIKATORI ZA ODREĐIVANJE NAPUŠTENIH REGIJA U SRBIJI	135
Marko Joksimović, Rajko Golić	
SAVREMENE TENDENCIJE U IZDVAJANJU I DEFINISANJU RURALNIH PODRUČJA	145
Aleksandra Gajić	
INDIKATORI STANJA ŽIVOTNE SREDINE I POLJOPRIVREDNE RAZVIJENOSTI PLANINSKIH PODRUČJA ZAPADNE SRBIJE	151
Ljiljana Mihajlović, Bojana Mihajlović	
MEĐUZAVISNOST RAZVOJA SAOBRAĆAJA I PLANINSKOG TURIZMA U SRBIJI	159
Dejan S. Đorđević, Zoran Radosavljević	
LOKALNA INFRASTRUKTURA KAO DIMENZIJA TERITORIJALNOG KAPITALA GRADOVA SREDNJE VELIČINE U SRBIJI	167
Anđelka Mirkov	
STANJE I MOGUĆNOSTI REŠAVANJA PROBLEMA INDUSTRIJSKOG OTPADA U REPUBLICI SRBIJI	175
Dušan Šljivčanin, Nikola Ristić, Veljko Bojović	
KONCEPT URBANIH BAŠTI KAO ALTERNATIVA NEOLIBERALIZACIJI GRADOVA	181
Vesna Miletić Stepanović	
METODOLOŠKI OKVIR IZRADE STRATEŠKIH KARATA BUKE U DRUMSKOM SAOBRAĆAJU	189
Mimoza Jeličić, Đorđe Mitrović, Dušica Bogičević, Ivana Vuković	
METODOLOŠKI OKVIR ZA KONCIPIRANJE PPPN KULTURNOG PREDELA SREMSKI KARLOVCI	197
Vladimir Pihler, Nevena Vasiljević, Tamara Zelenović Vasiljević	
METODOLOŠKI OKVIR ZAŠTITE I PLANIRANJA PODRUČJA POSEBNE NAMENE PREDELA IZUZETNIH ODLIKA AVALA I KOSMAJ	207
Milica Dobričić, Aleksandra Đumić	
NEFORMALNA GRADNJA U EKOLOŠKOJ CRNOJ GORI	215
Miroslav Doderović	
UPRAVLJANJE ŽIVOTNOM SREDINOM KROZ NEVLADIN SEKTOR NA PRIMERU SMEDEREVA	223
Miljan S. Ilić, Violeta M. Stanimirović, Vojislav P. Deđanski	
 INTEGRALNI PRISTUP PROSTORNOM PLANIRANJU I ZAŠTITI ŽIVOTNE SREDINE	
PREDLOZI ZA UVOĐENJE KATASTRA ZAGAĐIVAČA KAO OBAVEZE U PLANOVE I PROGRAME ZAŠTITE ŽIVOTNE SREDINE U SRBIJI	231
Miško Milanović, Ivan Samardžić, Veljko Perović, Milisav Tomić	

UTICAJ PLANIRANJA KORIŠĆENJA ZEMLJIŠTA NA ŽIVOTNU SREDINU NA LOKALNOM NIVOU U SRBIJI	239
Bojana Poledica, Tijana Dabović, Dejan Đorđević, Tijana Đorđević, Jasmina Đorđević	
UNAPREĐENJE PLANIRANJA KORIŠĆENJA ZEMLJIŠTA U PROSTORNIM PLANOVIMA JEDINICA LOKALNE SAMOUPRAVE U REPUBLICI SRPSKOJ PRIMENOM INTEGRALNOG PRISTUPA	247
Gordana Jevtić	
INTEGRALNO PLANIRANJE IZVORIŠTA POVRŠINSKIH VODA CENTRALNE SRBIJE U FUNKCIJI ODRŽIVOG RAZVOJA	253
Miroljub Milinčić, Nataša Blagojević, Miroslav Atanacković, Ljiljana Mihajlović	
RELJEF – ZABORAVLJENA KATEGORIJA U PLANIRANJU PROSTORA	261
Predrag Đurović, Slavoljub Dragičević	
URBANI PEJZAŽ U POSTSOCIJALISTIČKOM RAZDOBLJU	269
Denis Ambruš	
OBRAZOVANJE U FUNKCIJI RAZVOJA RURALNIH PROSTORA SRBIJE	275
Ivana Đorđević	
UPRAVLJANJE KULTURNIM DOBRIMA – MESTO TURIZMA U INTERDISCIPLINARNOM PRISTUPU	283
Sanja Pavlović, Marina Ilinčić	
INTEGRALNO UPRAVLJANJE U DESTINACIJAMA EKOTURIZMA	291
Marija Belij, Jelena Belij	
OBJEKTI RUDARSKOG NASLEĐA KAO PERSPEKTIVA ZA RAZVOJ INDUSTRIJSKOG TURIZMA: PRIMERI REVITALIZACIJE RUDARSKIH OBJEKATA U SUSEDNIM ZEMLJAMA U REGIONU	297
Ivana Carević, Mikica Sibinović, Velimir Jovanović, Vladana Stojadinović	
OBJEKTI GEONASLEĐA U SRPSKOM PODUNAVLJU KAO ZAŠTIĆENA PRIRODNA DOBRA	305
Dobriša Lukić, Slađana Anđelković	
VAHAU – ODRŽIVI KULTURNI PREDEO U FUNKCIJI RAZVOJA REGIONA	313
Aleksandra Đukić, Branislav Antonić, Tamara Radić	
PROSTORNI ASPEKTI UTICAJA PLANA UPRAVLJANJA VODAMA ZA SLIV REKE DUNAV NA ŽIVOTNU SREDINU	321
Boško Josimović, Ljubiša Bezbradica	
PRIRODNI USLOVI - OPŠTINA NEVESINJE, REPUBLIKA SRPSKA, BOSNA I HERCEGOVINA	329
Dušica Vučković	
GEOLOŠKI RESURSI U REGIONALNIM PROSTORNIM PLANOVIMA NA PRIMERU PODUNAVSKOG I BRANIČEVSKOG UPRAVNOG OKRUGA	337
Velimir Jovanović, Ivana Carević	
ZAŠTIĆENA PRIRODNA DOBRA NA PROSTORU JUGOISTOČNE SRBIJE U FUNKCIJI RAZVOJA EKOTURIZMA	343
Ljiljana Živković, Slavoljub Jovanović, Jasmina M. Jovanović	

Sadržaj

**ODRŽIVI TURIZAM KAO POKRETAČ EKONOMSKOG RAZVOJA
LOKALNIH ZAJEDNICA NA PRIMERU NACIONALNOG PARKA TARA 351**
Đorđe Čolaković, Ana Jelovac

**SPECIJALNI REZERVAT PRIRODE SUVA PLANINA U KONTEKSTU
PLANIRANJA, ZAŠTITE I ODRŽIVOG KORIŠĆENJA PROSTORA 359**
Milica Dobričić, Milica Maksić

**INTEGRALNA ANALIZA FRUŠKOGORSKIH MANASTIRA KROZ IZRADU
PROSTORNOG PLANA PODRUČJA POSEBNE NAMENE "FRUŠKA GORA" 367**
Nataša Simičić, Zorica Bošnjajić, Svjetlana Reko, Tanja Topo

**EKOLOŠKA SVEST STANOVNIKA BEOGRADA
O ZAŠTIĆENIM PRIRODNIM DOBRIMA NA TERITORIJI GRADA 375**
Tijana Ležaić, Miroslav Milinčić, Dejan Filipović

**SAVREMENA PROSTORNO-FUNKCIONALNA ORGANIZACIJA
MREŽE NASELJA U REGIJI JABLANICA 385**
Mila A. Pavlović, Filip Krstić

**INTEGRALNI PRISTUP UPRAVLJANJU KULTURNIM NASLEĐEM:
PRIMER OPŠTINE KRUPANJ 393**
Dejan Šabić, Snežana Vujadinović

MOGUĆNOST ZAŠTITE TAORSKIH VRELA KAO SPOMENIKA PRIRODE 401
Rajko Golić, Marko Joksimović

**UTICAJ DEPOPULACIONIH PROCESA NA DIFERENCIJACIJU KORIŠĆENJA
POLJOPRIVREDNOG ZEMLJIŠTA U OPŠTINI KNJAŽEVAC 409**
Marija Antić, Danica Šantić, Mikica Sibinović

**PROGRAMIRANO VODOSNABDEVANJE GRADA KIKINDE
U FUNKCIJI ZAŠTITE ŽIVOTNE SREDINE 417**
Branko Protić, Bogdan Lukić, Miroslav Marić

**POTENCIJALI I OGRANIČENJA ZA RAZVOJ RURALNIH PODRUČJA
OPŠTINE SMEDEREVSKA PALANKA 425**
Jelena Gajić, Aleksandra Gajić

ZNAČAJ PROSTORNOG PLANA U RAZVOJU OPŠTINE OŠTRA LUKA 433
Dragana Popović, Dragana Kuzmanović

GIS I SAVREMENE TEHNOLOGIJE U PLANIRANJU, PROJEKTOVANJU I ZAŠTITI ŽIVOTNE SREDINE

**SAVREMENA GIS REŠENJA OTVORENOG KODA
I NJIHOVA PRIMENA NA NIVOU LOKALNIH SAMOUPRAVA U SRBIJI 443**
Aleksandar Đorđević, Vojislav B. Jović

PRIMJENA GIS-A U UPRAVLJANJU RIZICIMA U VANREDNIM SITUACIJAMA 453
Milorad Božić, Igor Kuzmanović

**GIS KAO PODRŠKA UPRAVLJANJU PRIRODNIM NEPOGODAMA
I ADAPTACIJI NA KLIMATSKE PROMJENE 461**
Darko Kodžo, Svjetlana Kodžo

UNAPREĐENJE I RAZVOJ POSLOVANJA KORIŠĆENJEM GIS APLIKACIJA	471
Aleksandra Jovanović	
ODREĐIVANJE TRASE INFRASTRUKTURNOG SISTEMA KORIŠĆENJEM GIS-A I VIŠEKRITERIJUMSKE ANALIZE U PROCESU PROSTORNOG PLANIRANJA	477
Andreja Stefanović, Milana Anđelković	
PAMETNI GRADOVI ZASNOVANI NA ISKUSTVU ODRŽIVOG RAZVOJA GRADOVA	485
Predrag Mihajlović, Marija Mihajlović	
PRIMENA BEŽIČNIH SENZORSKIH MREŽA U UPRAVLJANJU ŽIVOTNOM SREDINOM	495
Đorđe Lukić, Bogdan Lukić	
BIOKLIMATSKA EVALUACIJA NOVOG SADA I OKOLINE ZA POTREBE TURIZMA, ODMORA I REKREACIJE PRIMENOM MODELA MENEKS	507
Milica Pecelj, Milica Lukić, Milovan Pecelj	
PLANIRANJE FUNKCIONALNO - PROSTORNE STRUKTURE GRADA SARAJEVA	515
Ejub Insanić, Kemal Hodžić, Emina Karišik, Nedim Priganica	
MOGUĆNOSTI PRIMENE LiDAR TEHNOLOGIJE ZA POTREBE MONITORINGA ŠUMA I ŠUMSKOG ZEMLJIŠTA NA PODRUČJU REPUBLIKE SRBIJE	523
Ana Jelovac, Milica Lukić, Ana Lukić	
PRIMENA MIND MAPPING-A U PROCESU IZRADE PROSTORNO-PLANSKIH DOKUMENATA	531
Nenad Miletić, Anđelina Lučić	

POTENCIJALI I OGRANIČENJA ZA RAZVOJ RURALNIH PODRUČJA OPŠTINE SMEDEREVSKA PALANKA

Jelena Gajić¹, Aleksandra Gajić²

Apstrakt: Istraživanje obuhvata anketno ispitivanje stanovnika ruralnih područja opštine Smederevska Palanka kako bi se proverili njihovi stavovi o životu na istim. Predmet istraživanja jesu ruralna područja opštine Smederevska Palanka. Zadatak istraživanja je da se formira upitnik adekvatne strukture, čijom bi analizom moglo da se dođe do jasne slike opšteg stanja na teritoriji opštine. Cilj istraživanja je da se preko određenih karakteristika stanovništva, domaćinstava i gazdinstava utvrdi postojeće stanje ruralnog prostora u opštini i samim tim uoče ključni potencijali i ograničenja za postizanje razvoja na teritoriji ove opštine. Opravdanost teme leži u činjenici da u ruralnim područjima živi 53% ukupnog stanovništva opštine Smederevska Palanka. U istraživanju su korišćeni metod analize, metod deskripcije, grafički prikaz podataka i metoda ankete.

Cljučne reči: ruralna područja, Smederevska Palanka, potencijali, ograničenja.

POTENTIALS AND LIMITATIONS FOR DEVELOPMENT OF RURAL AREAS IN MUNICIPALITY OF SMEDEREVSKA PALANKA

Abstract: In order to evaluate trends and situation in municipality of Smederevska Palanka, this research implies creating adequate questionnaire filled out by rural inhabitants of this municipality and analyzing results of the survey. The subject of research are rural areas of the municipality of Smederevska Palanka. The task of the research is to create an adequate questionnaire, which analysis could provide a clear picture of the general situation on the territory of the municipality. The aim of the research is to get a conclusion of overall situation through examination of certain characteristics of the population and households, and therefore, get a clear idea about life of people living in rural areas. The fact that almost 53% of total population of municipality of Smederevska Palanka live in rural areas makes the research reasonable. Methods and techniques used in the research are data analysis, description method, graphical summarization of data and survey method.

Keywords: rural areas, Smederevska Palanka, potentials, limitations.

¹ student, Univerzitet u Beogradu - Poljoprivredni fakultet, Nemanjina 6, 10080 Zemun,
E-mail: gajicjelena994@gmail.com

² Institut za arhitekturu i urbanizam Srbije, Bulevar Kralja Aleksandra 73/II, 11000 Beograd

UVOD

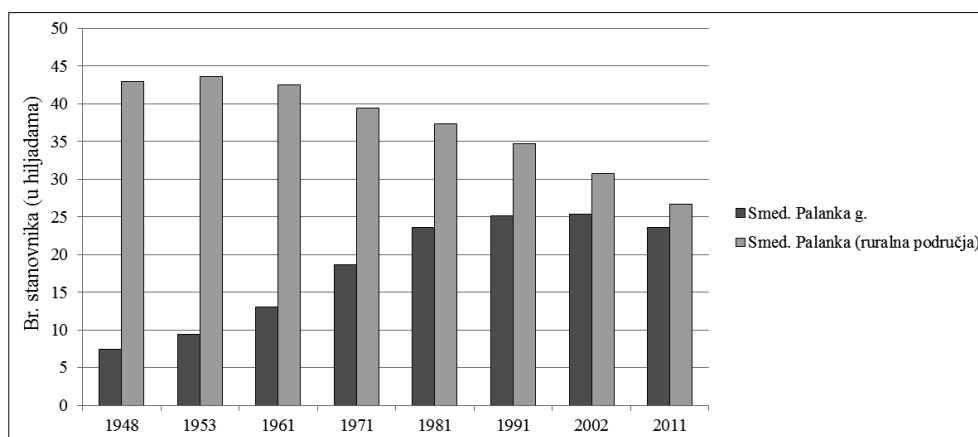
Ruralna područja Srbije zahvataju 85% njene teritorije, u kojima živi 55% stanovništva i formiraju 41% GDP zemlje (Bogdanov, 2007). Depopulacija, starenje stanovništva, slaba infrastrukturna opremljenost, zavisnost od primarnog sektora i dr., samo su neke od karakteristika sela u Srbiji (Bogdanov, 2007; Strategija, 2014). Velika razlika u razvoju je prisutna kako između južnih i severnih delova zemlje, tako i između urbanih i ruralnih područja, kao i perifernih područja Srbije. Tradicionalno nerazvijeni regioni (planinske, ruralne i pogranične oblasti) su formirane tokom dugog istorijskog perioda, za razliku od novih vrsta nerazvijenih regiona koji su nastali u tranzicionom periodu (Bogdanov, 2014).

Iako se razvojni problemi ruralnih područja razlikuju u pojedinim delovima Srbije, opšte stanje ruralnih područja karakteriše marginalizacija sela, stagniranje i opadanje vitalnosti ruralnih područja i ruralnog stanovništva (PPRS, 2010).

OSNOVNE KARAKTERISTIKE POSMATRANOG PODRUČJA

Predmet istraživanja je analiza i ocena stanja ruralnih područja u opštini Smederevska Palanka u kojima živi oko 53% stanovnika pomenute opštine. Smederevska Palanka je gradsko naselje i opštinski centar koji se nalazi oko 80km jugoistočno od Beograda, na prelazu niske Šumadije u Veliko Pomoravlje, na obalama reka Jasenice i Kubršnice (Vuletić, 2002). Opštinu čini jedno gradsko i 17 seoskih naselja. Prema podacima Popisa stanovništva, domaćinstava i stanova iz 2011. godine u gradskom naselju živi 23 601 stanovnik, a u ostalim naseljima 26 683 stanovnika. U administrativnom pogledu opština Smederevska Palanka pripada Podunavskom upravnom okrugu zajedno sa opštinom Velika Plana i gradom Smederevom. Opština Smederevska Palanka se sa istoka graniči sa opštinom Velika Plana, sa severa sa gradom Smederevo, sa severozapada sa opštinom Mladenovac (deo administrativnog područja Grada Beograda), sa jugozapada sa opštinom Topola i sa juga sa opštinom Rača.

Grafičkon 1. Promena broja stanovnika u opštini Smed. Palanka u periodu 1948-2011 godine (Izvor: RZS, 2014)

U periodu nakon II svetskog rata došlo je do značajnih demografskih promena na prostoru Republike Srbije. Podsticanje planske industrijalizacije smatrano je preduslovom ukupnog

Planska i normativna zaštita prostora i životne sredine, Palić-Subotica, 2017.

društvenog i privrednog razvoja. Procesi intenzivne urbanizacije i deagrarizacije podsticani državnim politikama izazvali su promene u prostornom razmeštaju stanovništva (Tošić, 2012). Razvoj industrije u Smederevskoj Palanci posle Drugog svetskog rata uslovio je veći priliv stanovništva i koncentraciju drugih funkcija u gradskom naselju. U seoskim naseljima broj stanovnika je rastao do sedamdesetih godina prošlog veka, nakon čega većina seoskih naselja počinje da gubi stanovnike, što je posledica negativnog prirodnog priraštaja i iseljavanja stanovnika (Grafikon 1).

Indeks promene broja stanovnika u periodu od 2002-2011 iznosi 89.8 i pokazuje da se kroz devet godina broj stanovnika smanjivao prosečno za oko 11% godišnje. Prosečna gustina naseljenosti u opštini je 119 stanovnika po km², što je nešto više u odnosu na republički prosek (92 st/km² bez AP Kosovo i Metohija). Za razliku od gradskog naselja u kome je prosečna gustina naseljenosti, 1 077 st/km² u seoskim naseljima ona je znatno niža i iznosi 62 st/km².

Prema podacima Popisa 2011. godine ukupan broj domaćinstava iznosio je 16 347 od čega su petinu činila samačka domaćinstva. Indeks starenja označava odnos stanovništva starijeg od 65 godina i stanovništva 0-15 godina, a vrednost od 93.6 pokazuje da toliko starijih od 65 dolazi na 100 stanovnika od 0 do 15 godina (Tabela 1). Indeks zavisnosti pokazuje odnos aktivnog i izdržavanog stanovništva i ukazuje na to da na 100 aktivnih stanovnika dolazi oko 50 izdržavanih lica. U strukturi delatnosti, najveće učešće imaju zaposleni u tercijarnom sektoru (oko 50%), dok je procenat zaposlenih u primarnom sektoru najniži.

Prema podacima Popisa Poljoprivrede iz 2012. godine, ukupan broj gazdinstava iznosi je 6 747 od čega je najveći udeo u seoskim naseljima (97%).

Tabela 1. Socio-demografske karakteristike stanovništva i domaćinstava opštine Smederevska Palanka (Izvor: Popis stanovništva, domaćinstava i stanova, 2011.)

Indikator	Opština Smederevska Palanka
Gustina naseljenosti	119 st/km ²
Prosečna starost stanovništva	43.3 godine
Indeks starenja	93.6
Balans stanovništva u fertilnom dobu	91
Aktivno stanovništvo (% u ukupnom)	67.4
Indeks zavisnosti	48.5
Prosečan broj članova po domaćinstvu	3
Samačka domaćinstva (% u ukupnom broju)	21.4

METODOLOGIJA

Istraživanje obuhvata anketno ispitivanje stanovnika ruralnih područja kako bi se proverili njihovi stavovi o životu u ruralnim područjima i obradu dobijenih podataka, sa ciljem da se dođe do slike opšteg stanja u selima Smederevske Palanke, a rezultati su predstavljeni grafički. U istraživanju je učestvovalo 30 stanovnika iz svakog od seoskih naselja koja administrativno pripadaju teritoriji opštine Smederevska Palanka. Broj ispitanika predstavlja 0,1% ukupne populacije seoskih naselja na teritoriji opštine. Sastavljanje uzorka vršeno je tako da ispitanici budu različitog pola, starosti i obrazovanja. Anketa je podrazumevala izlazak na teren i prikupljanje podataka od ispitanika koji žive u ruralnim područjima opštine. Takođe, jedan deo ispitanika je upitnik popunilo preko ankete koja je formirana *online*. U istraživanju je učestvovalo 53% stanovnika muškog pola, odnosno 47% ispitanika je činilo stanovništvo ženskog pola. Analizirajući obrazovnu strukturu, najveći deo ispitanika ima završenu srednju

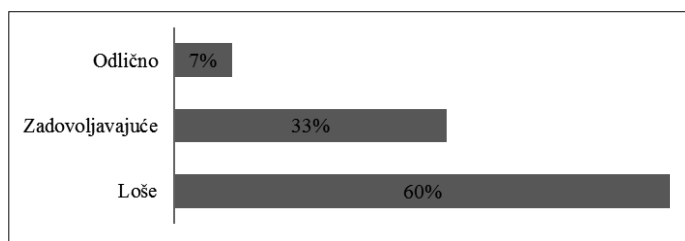
Potencijali i ograničenja za razvoj ruralnih područja opštine Smederevska Palanka

školu (80%), visoko obrazovanje 14%, dok ispitanika sa osnovnim obrazovanjem, odnosno masterom/doktoratom ima po 3%. Što se starosne strukture tiče, najveći udeo imali su ispitanici od 40-65 godina starosti (53%), na drugom mestu su ispitanici 20-40 godina starosti (44%), dok su najmanji udeo imali stanovnici stariji od 65 godina (oko 3%).

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

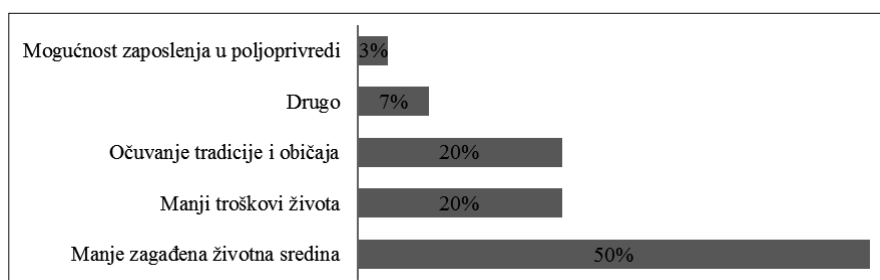
Analiza terenskog istraživanja, na osnovu odgovora ispitanika, ukazuje na loše opšte stanje u ruralnim područjima opštine Smederevska Palanka, s obzirom na to da dve trećine njih ima takav stav, dok ostali ispitanici smatraju da je sadašnje stanje zadovoljavajuće, odnosno odlično (Grafikon 2).

Grafikon 2. Ocena sadašnjeg opšteg stanja na selu

Svega 3% ispitanika kao glavnu prednost života na selu vidi mogućnost zaposlenja u poljoprivredi, što ukazuje na činjenicu da su druge delatnosti poslednjih godina atraktivnije za seoske stanovnike (Grafikon 3).

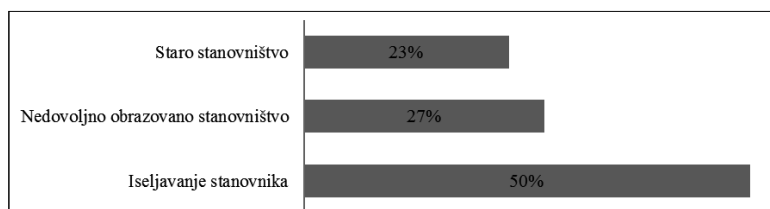
Grafikon 3. Osnovna prednost života na selu u odnosu na grad

Polovina ispitanika smatra da su prirodna i nezagađena okolina najvažnija prednost seoskih sredina. Oko 20% ispitanika potvrđuje činjenicu o selu kao homogenoj sredini po pitanju jezika, kulture, običaja (Bogdanov, 2015), a kao odgovor bira da je značajna prednost sela u odnosu na grad očuvanje tradicije. Isti procenat ispitanika smatra da su manji troškovi života osnovna prednost života na selu. Kao drugi odgovor, na ovo pitanje ispitanici su se izjasnili da: "ne postoji posebna prednost" i da je "jedina prednost seoskih u odnosu na gradska naselja zdravija hrana" (Grafikon 3).

Planska i normativna zaštita prostora i životne sredine, Palić-Subotica, 2017.

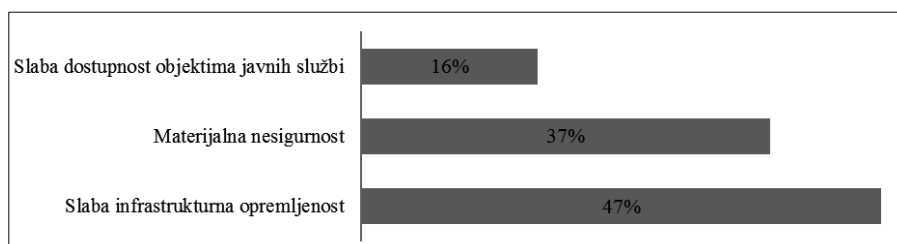
Grafikon 4. Najvažniji problem ruralnih područja danas

Može se zaključiti da se globalni problem ruralnih sredina, konstantne migracije (Bogdanov, 2015) poklapa sa stavovima ispitanika koji većinom (50%) smatraju da je glavni problem seoskih sredina danas iseljavanje stanovnika. Činjenica je da je ljudski kapital najvažniji oblik kapitala i da bez njega proces razvoja ne bi bio moguć. Drugi deo ispitanika smatra da su veliki problemi neobrazovano i staro stanovništvo, što je jednim delom posledica odlaska stanovništva sa sela, najčešće gradsko naselje – centar opštine (Grafikon 4).

Stanovnici ruralnih područja opštine Smederevska Palanka kao najveći nedostatak nedovoljno opremljenu infrastrukturu, što podrazumeva lošu putnu mrežu, vodovodnu mrežu i kanalizaciju, elektromrežu i dr. (Grafikon 5). Oko 37% ispitanika navelo je materijalnu nesigurnost kao glavni nedostatak.

Grafikon 5. Najveći nedostatak u selima opštine Smederevska Palanka

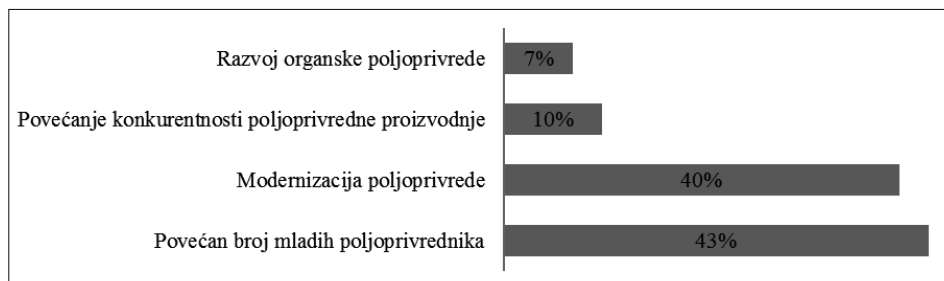
Objekti javnih službi, kao što su škole, zdravstvene ambulante, pošte prema odgovorima ispitanika očigledno nedostaju, mada se najmanji procenat njih odlučio za pomenuti nedostatak kao najveći (16%). Sama činjenica da sve veći broj ljudi napušta seoska područja dovodi do slabijeg interesovanja lokalne zajednice za modernizaciju i opremanje pojedinih objekata i nadogradnju infrastrukture.

Pitanje koje se odnosi na ocenu interesa države da pomogne ruralnim područjima, ispitanici su ocenjivali na skali u rasponu od jedan do pet (gde jedan označava potpunu nezainteresovanost, a pet vrlo veliku zainteresovanost), prosečna ocena za koju su se odlučili je 1.87, što dovodi do zaključka da stanovnici ruralnih područja opštine smatraju da država nije dovoljno zainteresovana da pomogne razvoju ruralnih sredina.

Po *pitanju* ocene dostupnosti poljoprivrednoj infrastrukturi (poljoprivrednoj zadruzi, veterinarskoj stanici, poljoprivrednoj apoteci, otkupnoj stanici itd.) ispitanici su imali ponuđenu skalu sa brojevima od 1 do 5 (gde 1 označava nikakvu opremljenost, a 5 jako dobru opremljenost), a prosečna vrednost za koju su se ispitanici odlučili iznosi 2.17, što pokazuje da u većini slučajeva sela nisu dovoljno opremljena dodatnim objektima, što se razlikuje od naselja do naselja.

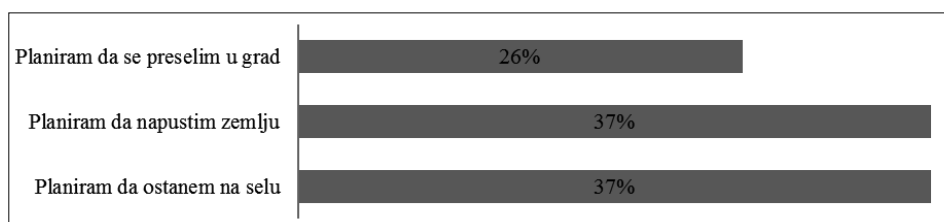
Potencijali i ograničenja za razvoj ruralnih područja opštine Smederevska Palanka

Grafikon 6. Pozitivna promena u poljoprivredi kroz dvadeset godina

Grafikon 6 ilustruje viđenje ispitanika o promenama koje su najvažnije za poljoprivredu ove opštine, te stoga približno isti procenat ispitanika smatra da bi najveća promena trebalo da bude modernizacija poljoprivrede (40%) ili veći broj mladih poljoprivrednika (43%). Mlada radna snaga je više upućena u savremenu poljoprivredu i stoga povećanje ove kategorije stanovništva predstavlja veliki potencijal seoskih sredina. Mali procenat ispitanika promenu vidi u organskoj poljoprivredi i povećanju konkurentnosti proizvodnje, svega 7, odnosno 10 procenata.

Grafikon 7. Gde vidite sebe kroz narednih dvadeset godina

Ukoliko posmatramo podatak onih koji bi ostali na selu u odnosu na ispitanike koji bi se odselili, bilo u grad, ili van zemlje, može se zaključiti da je stanje alarmantno, jer 63% ukupnog broja ispitanika koji trenutno žive na selu planiraju da ga napuste (Grafikon 7).

ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Ruralna područja opštine Smederevska Palanka su, prema pojedinim demografskim pokazateljima, u određenoj prednosti u odnosu na druge delove zemlje (istočna, južna i jugozapadna Srbija). Iako broj stanovnika u ruralnim područjima konstantno opada, (poslednjih dvadeset godina broj se smanjio za oko deset hiljada), broj stanovnika u ruralnim područjima je danas za oko tri hiljade veći nego u gradskom naselju.

Rezultati sprovedenog istraživanja ukazuju na to da su glavna ograničenja za razvoj ruralnih područja u opštini Smederevska Palanka iseljavanje i nizak nivo obrazovanja seoskog stanovništva. Faktori koji posebno doprinose negativnoj oceni stanja života na selu jesu slaba infrastrukturna opremljenost i nedovoljno interesovanje države za podsticanje razvoja ovih područja.

Potencijal za razvoj ruralnih područja predstavlja stanovništvo koje ima pozitivan stav o životu i radu na selu u budućnosti (više od trećine ispitanika), kao i razvijena svest o prednostima

Planska i normativna zaštita prostora i životne sredine, Palić-Subotica, 2017.

života i rada na selu. Prema stavovima ispitanika, poseban potencijal ruralnih područja opštine predstavljaju mladi i inovativni poljoprivrednici koji bi bili pokretač razvoja ovih područja.

LITERATURA

1. Bogdanov, N. (2007) Mala ruralna domaćinstva u Srbiji i ruralna nepoljoprivredna ekonomija. Beograd: UNDP.
2. Bogdanov, N. (2014) The development of support for less favoured areas and de-privileged regions: challenge of agricultural policy in Serbia. in: Proceedings from the conference - EAAE Congress: Agri-Food and Rural Innovations for Healthier Societies, Ljubljana, Slovenia.
3. Bogdanov, N. (2015) Ruralni razvoj i ruralna politika. Beograd: Poljoprivredni fakultet.
4. Prostorni plan Republike Srbije 2010-2020 (PPRS) (2010). "Službeni glasnik RS", broj 88/2010, Beograd: Republička agencija za prostorno planiranje.
5. RZS (2012) Starost i pol. Knjiga 2. Beograd: RZS.
6. RZS (2013) Ekonomska aktivnost. Knjiga 7. Beograd: RZS.
7. RZS (2013) Domaćinstva prema broju članova. Knjiga 10. Beograd: RZS.
8. RZS (2014) Uredni pregled broja stanovnika 1948 - 2011. Knjiga 20. Beograd: RZS.
9. RZS (2013) Popis poljoprivrede 2012. Knjiga 1. Beograd: RZS.
10. Strategija poljoprivrede i ruralnog razvoja za period 2014-2024. godine, "Službeni glasnik RS", broj 85/2014, Beograd: Ministarstvo poljoprivrede i zaštite životne sredine Republike Srbije.
11. Tošić, D. (2012) Principi regionalizacije. Beograd: Univerzitet u Beogradu - Geografski fakultet.
12. Vuletić, S. (ured.) (2002) Palanka Smederevska. Smederevska Palanka: Lomović i ostali.